

*Ляшко Валентина Миколаївна,
учитель-методист української
мови та літератури
Гужівського ліцею
Прилуцького району Чернігівської області
Моб.: 0661255354
E-mail: valya_29@ukr.net*

Нові підходи до викладання української мови в умовах НУШ

Анотація

Реформа середньої освіти Міністерства освіти і науки «Нова українська школа» (НУШ) вбачає створення такого закладу освіти, де діти будуть набувати практичних компетентностей, а основна увага буде спрямована на розвиток дослідницьких умінь і навичків.

Згідно з пріоритетами сучасного навчання української мови компетентнісний підхід визначено основним. Це зумовлює і переорієнтацію глобальної дидактичної мети – формувати компетентність (динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, досвіду діяльності, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та подальшу навчальну діяльність).

Компетентнісний потенціал мовно-літературної освітньої галузі спроможний забезпечити формування всіх ключових компетентностей. У процесі вивчення мови та читання формуються перш за все такі основні ключові компетентності – вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною, інформаційно-комунікативна компетентність, навчання впродовж життя, культурна компетентність, громадянські та соціальні компетентності.

У статті представлено нові підходи до викладання української мови в умовах НУШ, основні принципи організації навчального процесу на уроці, методи та прийоми, що сприяють набуттю практичних компетентностей, спрямовані на розвиток дослідницьких умінь і навичків.

Ключові слова: «Нова українська школа», компетентнісний підхід, мовно-літературна освітня галузь, методи та прийоми, що сприяють набуттю практичних компетентностей.

Основна частина

При викладанні української мови в НУШ учителям необхідно зосередитися на формуванні ключових компетентностей та спрямувати зусилля на розвиток загальнопрофесійних умінь (працювати з інформацією, аналізувати, синтезувати, порівнювати, узагальнювати, робити припущення та висновки, розв'язувати проблеми, працювати в команді, приймати рішення, ефективно спілкуватися, розробляти нові ідеї тощо) [3].

Вивчення будь-якої теми слід починати з цілепокладання, що сприяє формуванню цілеспрямованості, активізації внутрішніх мотиваційних резервів і мотивації до рефлексії, оскільки між цілепокладанням і рефлексією існує логічний зв'язок, який забезпечує здатність здобувачів освіти зайняти зовнішню позицію по відношенню до свого "Я", критично оцінити себе і свою діяльність, виявити невикористані резерви і намітити шляхи подальшого самовдосконалення. Для цього необхідно створювати на заняттях проблемні ситуації, підбирати проблемні теми так, щоб учні самі визначали коло незрозумілих, невідомих понять, в яких ще потрібно розібратися [6].

Цінними при вивченні української мови є такі вміння: розпізнавати і формулювати проблему; швидко знаходити інформацію, необхідну і достатню для вирішення проблеми; оцінювати, чи достатньо цієї інформації для її вирішення; за необхідності з'ясовувати, якої інформації бракує; використовувати зібрану інформацію для вирішення проблеми.

У виборі методів слід керуватися висновками дослідників про те, що найбільший особистісно-розвивальний ефект у навчанні мають проблемні ситуації, світоглядні парадокси, ситуації повсякденного подолання, пізнавальні завдання, дидактичні ігри, завдання, пов'язані з життям і практикою, формування гіпотез, рефлексія над логікою викладу, конструювання прикладів тощо [5].

З огляду на це, сучасна методика має орієнтувати вчителя насамперед на практичні методи, тобто ситуативні завдання, проекти, вправи, діалоги, ігри тощо. Учні повинні засвоювати мовний матеріал як інструмент для мислення, адже комунікативний зміст створюється в

процесі мовленнєво-мисленнєвої діяльності. Сприятливими для цих процесів є робота з текстами та різні варіанти проблемних завдань.

Сучасне викладання української мови має відповідати певним вимогам. Насамперед, викладання має бути повчальним, а процес пошуку істини - строго аргументованим, висновки учнів і вчителя - доказовими, практичні роботи - містити елементи творчого пошуку. До особливостей сучасного викладання можна віднести мотивацію знань та навчальної діяльності учнів, зниження психологічної напруги всіх учасників освітнього процесу, забезпечення подолання викладачем невпевненості, страху, сором'язливості та байдужості, діалог у навчальному процесі, запровадження групової форми організації навчальної діяльності, активізацію сучасних засобів навчання тощо [1].

Серед найпопулярніших методів, що сприяють формуванню ключових компетентностей та загальнопредметних знань у навчанні української мови, на мою думку, є такі: метод "Фішбоун", "Метаплан" та метод створення ментальних карт.

Метод "Фішбоун" або "риб'ячого скелету" дуже часто використовується в зарубіжних школах, оскільки він є дуже продуктивним для навчального процесу. Наприклад, це спосіб з'ясувати, що діти знають про тему, яка вивчається. Наприклад, предметом уроку може бути голова риби. Верхні кістки можна заповнити разом, щоб з'ясувати найважливіші наявні знання про запропоновану тему. Над нижніми кістками можна працювати всім класом або в групах, записуючи очікувані знання з теми і презентуючи їх пізніше. Формулювання та заповнення висновку має бути командною роботою.

Метод «Метаплан» є особливо популярним, оскільки він дає графічну ілюстрацію дискусії і може бути використаний, зокрема, для вирішення складних проблем. З ним цікаво працювати над стилістичними, лексичними та граматичними помилками. Вчитель прикріплює аркуш паперу з помилкою зверху на дошці. Внизу дошки має бути аркуш іншого кольору зі словом "висновок". Між ними є місце для роботи учнів. Учні отримують невеликі чисті аркуші (якщо вони кольорові, то колір повинен відрізнятися від кольору помилки та висновку). Коли вони бачать аркуш з помилкою, вони пишуть на своїх маленьких картках, в чому полягає помилка, і пропонують, як її можна виправити, а потім прикріплюють картку до дошки. Вчитель зачитує все, що учні прикріпили. Потім робиться висновок і записується. Ще одним позитивним моментом є те, що цей метод підходить для різних класів, у тому числі й для тих, де є

проблеми з дисципліною. Діти беруть участь і в обговоренні, і в письмовій відповіді, що зменшує шум.

Створення інтелект-карт на уроках української мови під час вивчення теоретичного матеріалу є ефективним, оскільки інтелект-карта - це незамінна дорожня карта, яка дозволяє організувати інформацію з самого початку так, щоб мозок міг легко її опрацювати. За допомогою такої карти будь-хто може запам'ятати та пригадати необхідні факти швидше та легше (порівняно з традиційним конспектуванням), оскільки учень графічно фіксує свої думки та робить узагальнення. Ментальні карти підвищують пізнавальний інтерес учнів, а отже, і ефективність навчання. У викладанні української мови інтелект-карти корисні на різних етапах уроку. Ментальна карта допомагає реалізувати педагогічний принцип - принцип наочності, адже вона дає змогу охопити тему з першого погляду. Саме блок-схема показує всі важливі асоціативні порівняння та зв'язки [2].

У процесі викладання доцільно звертати увагу учнів на правила комунікативно доцільного використання одиниць усіх рівнів мови в усному та писемному мовленні, звертаючи особливу увагу на труднощі у слововживанні, складні випадки наголошування, орфографію, норми узгодження мовних одиниць, культуру слова тощо.

Важливими є також завдання, що забезпечують вміння учнів працювати з різноманітними лексикографічними джерелами.

Однією з ключових навичок XXI століття є добре розвинений словниковий запас, тому є сенс систематично працювати над розширенням словникового запасу учнів на кожному уроці.

Упровадження інноваційних технологій у навчання української мови вимагає від учителя дотримання певних вимог: викладання має бути емоційним, викликати інтерес до навчання, стимулювати потребу в знаннях; темп і ритм викладання мають бути оптимальними, дії вчителя та учнів - завершеними; необхідно створювати атмосферу доброзичливості й активної творчої роботи, по можливості змінювати види діяльності учнів, оптимально поєднувати різні методи навчання, контролювати процес навчання на уроці, де учні активно працюють більшу частину уроку. При цьому інноваційні технології трактуються як перетворення практики на основі результатів наукових досліджень з обов'язковим їх застосуванням для підвищення ефективності освітнього процесу [4, с. 87-88].

Висновки

Таким чином, Нова українська школа має дбати про якісну підготовку учнів до подальшого життя у світі високих технологій на сучасному рівні їх розвитку. Освіта може вважатися ефективною лише тоді,

коли вона ґрунтується на передових педагогічних ідеях і технологіях та спрямована на максимальну реалізацію освітніх завдань при оптимально інтенсивній і синхронізованій діяльності вчителів та учнів. Крім того, успішна організація навчального процесу залежить від того, наскільки форми і методи навчання відповідають психологічним особливостям і функціональним можливостям учнів певної вікової групи. Усім цим вимогам відповідають технології сучасного навчання української мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алейнікова А.В. Сучасні вимоги до уроків мови періоду НУШ. URL: <https://naurok.com.ua/suchasni-vimogi-do-urokiv-movi-periodu-novo-ukra-nsko-shkoli-223035.html>
2. Голуб Н. Б. Концептуальні засади сучасної методики навчання української мови в загальноосвітній школі. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2015_1_14.
3. Короденко М.В. Нова школа – нові підходи. Київ : ВЦ «Академія», 2016. 186 с.
4. Кучеренко І. А. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі. Херсон : ХДУ, 2015. 265 с.
5. Нова українська школа: порадник для вчителя. За заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
6. Тищенко О. В. Реалізація компетентнісного підходу на уроках української словесності. URL: <http://oin.in.ua/realizatsiya-kompetentnisnoho-pidhodu-na-urokah-ukrajinskoji-slovesnosti/>